Valiokunnan lausunto PeVL 16/2017 vp– E 16/2017 vp

Perustuslakivaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: Oikeus- ja sisäasioiden alan EU-tietojärjestelmät ja niiden kehittäminen

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: Oikeus- ja sisäasioiden alan EU-tietojärjestelmät ja niiden kehittäminen (E 16/2017 vp): Asia on saapunut perustuslakivaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- ylijohtaja, kansainvälisten asioiden yksikkö Laura Yli-Vakkuri, sisäministeriö
- rikostarkastaja Anssi Kangas, Poliisihallitus
- tietosuojavaltuutettu Reijo Aarnio, tietosuojavaltuutetun toimisto

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Valtioneuvosto on antanut eduskunnalle selvityksen oikeus- ja sisäasioiden alan EU-tietojärjestelmistä ja niiden kehittämisestä. Valtioneuvoston tarkoituksena on ollut myös selvittää Suomen yleisiä lähtökohtia neuvotteluissa.

Valtioneuvoston kanta

EU on Suomelle tärkeä turvallisuusyhteisö. Terrori-iskujen ja terrorismin uhan torjuminen sekä muuttoliikekriisin hallinta edellyttävät yhteisiä toimia EU:n tasolla. Jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten (esim. poliisi-, rajavalvonta- ja tulliviranomaiset) välinen saumaton ja sujuva yhteistyö on entistä keskeisempää. Yhteistyön tehostaminen edellyttää keskinäisen luottamuksen vahvistamista sekä tietojenvaihtoon liittyviä välineitä ja infrastruktuuria.

Eurooppa-neuvoston vahvistamista sitoumuksista on pidettävä kiinni. Se on muun muassa kiirehtinyt terrorismin torjuntaan liittyvän tietojenvaihdon tehostamista sekä vahvistanut aikataulun rajanylitystietojärjestelmän ja EU:n matkustustieto- ja -lupajärjestelmän perustamiseksi. Se on myös katsonut, että turvatarkastuksissa käytettävien tietokantojen tulee olla yhteentoimivia ja todennut, että tietojärjestelmien ja tietokantojen yhteentoimivuutta tulee parantaa jatkuvasti.

Valmis
5.0

Valiokunnan lausunto PeVL 16/2017 vp

Suomi pitää tietojenvaihdon tehostamista ja EU:n tason tietojärjestelmien ja niiden käytön kehittämistä tärkeinä sekä kansallisen että EU:n sisäisen turvallisuuden parantamiseksi. EU:n neuvostossa käsitellään parhaillaan useita säädöshankkeita, jotka koskevat EU-tason tietojärjestelmiä (tietojärjestelmät sisältävät muun muassa rikosten torjuntaan ja henkilöiden tunnistamiseen liittyviä henkilötietoja).

Useiden EU:n tason tietojärjestelmähankkeiden samanaikainen käsittely EU:ssa mahdollistaa järjestelmien kokonaistarkastelun. Kehitettäessä nykyisiä tietojärjestelmiä ja perustettaessa uusia sekä arvioitaessa tietojärjestelmien kokonaisarkkitehtuuria, on kunnioitettava EU-oikeudessa ja erityisesti EU:n perusoikeuskirjassa tunnustettuja perusoikeuksia, erityisesti henkilötietojen suojaa. EU-oikeudessa tunnustetaan myös oikeus henkilökohtaiseen turvallisuuteen.

On olennaista kyetä suojelemaan kansalaisia muuttuneessa turvallisuustilanteessa. Nykyisiä tietojärjestelmiä tulee käyttää voimassa olevan lainsäädännön mahdollistamalla tavalla täysimääräisesti. Uusia tietojärjestelmiä perustettaessa tulee varmistaa, että ne ovat tarpeellisia ja tuovat lisäarvoa EU:n laajuiseen tietojärjestelmäarkkitehtuuriin. Järjestelmien yhteensopivuutta tulee edistää ja yhteiskäyttöä kehittää.

Tietojärjestelmien kehittäminen ja perustaminen on toteutettava sääntelyllä, joka täyttää EU-oikeuden ja unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä vahvistetut vaatimukset henkilötietojen käsittelylle. Suomi pitää tärkeänä tarkkarajaista sääntelyä, tehokkaita tietosuoja- ja tietoturvasäännöksiä sekä rekisteröidyn mahdollisuutta tarkistaa itseään koskevat tiedot tai saada itseään koskevat tiedot oikaistuksi. Jos kyse on biometrisiä tunnisteita sisältävästä tietojärjestelmästä, tietojen väärinkäytön mahdollisuuksiin on kiinnitettävä erityistä huomiota.

Suomi painottaa neuvotteluissa sitä, että EU-sääntelyssä huolehditaan riittävistä tietosuojatakeista ja että lainsäädäntö valmistellaan huolellisesti. Samalla Suomi profiloituu EU:ssa maana, joka tukee toimivaltaisten viranomaisten työn tehostamista terrorismin ja muun vakavan rikollisuuden torjunnassa ja muuttoliikekriisissä.

Suomi ottaa yksittäisiin tietojärjestelmiin kantaa kunkin säädöshankkeen yhteydessä ottaen samalla huomioon myös laajemman asia- ja säädöskokonaisuuden. Tietosuojaa koskevien ratkaisujen tulisi olla mahdollisuuksien mukaan johdonmukaisia suhteessa muissa vastaavissa järjestelmissä omaksuttuihin ratkaisuihin. Se, että eri järjestelmien osalta omaksuttaisiin samansuuntaiset ratkaisut, voisi tukea viranomaistoimintaa ja vähentää hallinnollista taakkaa. Samaan asiakokonaisuuteen tai henkilöryhmään (esim. 3. valtioiden kansalaiset) liittyvien säädösten ja niitä koskevien ehdotusten yhteisvaikutuksia tulisi pyrkiä arvioimaan.

Suomi voi tukea turvallisuustilanteen ylläpidon vaatimaa automatisoitua ja laajaa tiedonvaihtoa ja järjestelmien aktiivista käyttöä ja kehittämistä. Suomi on myös tukenut pyrkimyksiä päästä yhdellä hakutoiminnolla kaikkiin tietojärjestelmiin. Tämä edellyttää tietoturvan ja henkilötietojen suojan varmistavia teknisiä ratkaisuja (sisäänrakennettu ja oletusarvoinen tietosuoja).

On harkittava tapauskohtaisesti ja henkilötietojen käyttötarkoitussidonnaisuusperiaate huomioiden, annetaanko tiettyihin tietojärjestelmiin tarkkarajaisesti säännelty pääsy myös muille toimivaltaisille viranomaisille kuin niille, joiden käyttöä varten järjestelmät on alun perin luotu. Sa-

moin henkilötietojen säilytysajat EU:n tason tietojärjestelmissä ovat Suomen näkemyksen mukaan yksi henkilötietojen suojan kannalta tärkeistä sääntelykohteista. Säädöshankkeisiin liittyvien yksityiskohtien hyväksyttävyyttä arvioidaan viime kädessä osana neuvotteluissa saavutettavaa kokonaisratkaisua. Tällöin tehdään poliittinen arvio siitä, kuinka hyvin säädösehdotus kokonaisuudessaan vastaa Suomen neuvottelutavoitteita ja miten se nivoutuu osaksi laajempaa EU:n sääntelykokonaisuutta. Tällainen arvio saattaa tulla ajankohtaiseksi silloin, mikäli Suomen kaikista ponnisteluista huolimatta lainsäädäntöesitys olisi kokonaisuudessaan jäsenmaiden suuren enemmistön hyväksyttävissä ja samalla jokin tietojärjestelmän yksityiskohdan ratkaisu esimerkiksi säilytysajan pituuden osalta ei olisi Suomen tavoitteiden mukainen.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Perustuslakivaliokunta pitää myönteisenä askeleena, että valtioneuvosto on antanut eduskunnalle selvityksen olemassa olevista ja kehitteillä olevista EU-tason tietojärjestelmistä. Valiokunta painottaa, että henkilötietojen käsittelyä eri järjestelmissä on syytä arvioida vastaisuudessakin kokonaisarvion keinoin myös yksittäisten säädöshankkeiden yhteydessä. Valiokunnan mielestä valtioneuvoston selvityksessä on tehty asianmukaisesti selkoa tietojärjestelmien kehityksestä perus- ja ihmisoikeuksien kannalta sekä määritelty valtioneuvoston kantaa valtiosääntöoikeudellisesti merkityksellisiä näkökohtia huomioiden.

Perustuslakivaliokunnan mielestä valtioneuvoston kirjelmä ei sisällä asian tässä käsittelyvaiheessa sellaisia erityisiä valtiosääntöisiä kysymyksenasetteluita, joita olisi välttämätöntä tarkastella erikseen seikkaperäisesti valtiosääntöisestä näkökulmasta. Valiokunta toistaa kuitenkin oikeus- ja sisäasioiden alan EU-tietojärjestelmiin liittyvistä säädöshankkeista antamissaan lausunnoissa esittämänsä kannat painottaen olemassa olevien perus- ja ihmisoikeus- sekä tietosuojaa koskevien periaatteiden merkitystä (ks. esim. PeVL 14/2017 vp, PeVL 13/2017 vp, PeVL 3/2017 vp, PeVL 28/2016 vp ja niissä viitatut lausunnot).

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Perustuslakivaliokunta ilmoittaa,

> *että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan kiinnittäen huomiota edellä esitettyihin valtiosääntöoikeudellisiin seikkoihin.*

Helsingissä 12.5.2017

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Annika Lapintie vas
varapuheenjohtaja Tapani Tölli kesk
jäsen Simon Elo ps
jäsen Maria Guzenina sd

jäsen Anna-Maja Henriksson r
jäsen Hannu Hoskonen kesk
jäsen Ilkka Kantola sd
jäsen Kimmo Kivelä ps
jäsen Antti Kurvinen kesk
jäsen Jaana Laitinen-Pesola kok
jäsen Leena Meri ps
jäsen Ulla Parviainen kesk
jäsen Wille Rydman kok
jäsen Ville Skinnari sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Mikael Koillinen